

УДК 337.34

Ганич І.М., ст. викладач[©]

Львівський державний університет внутрішніх справ

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ В ПІДПРИЄМНИЦТВІ

У статті обґрунтовано необхідність і доцільність захисту комерційної таємниці як однією з найважливіших складових системи економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах конкуренції, проведений аналіз теоретичних засад визначення відомостей, що складають комерційну таємницю, та організації її захисту на підприємстві.

Ключові слова: комерційна таємниця; режим комерційної таємниці; захист комерційної таємниці; система захисту комерційної таємниці;.

Постановка проблеми. Проблема теоретичного дослідження та практичного впровадження системи захисту комерційної таємниці на підприємстві обумовлена кількома обставинами: посиленням жорсткої конкуренції серед підприємницьких структур, застосуванням форм і методів недобросовісної конкуренції, зростанням економічної злочинності, декриміналізацією злочинів у сфері підприємницької діяльності, необхідністю суб'єктів господарювання у створенні власних служб безпеки, відсутністю у підприємств спеціальних знань з організації захисту комерційної таємниці.

Отже, питання впровадження на підприємстві інституту комерційної таємниці, її використання та створення надійної системи захисту комерційної таємниці вимагають нового наукового їх осмислення в сучасних умовах.

Стан дослідження Питання захисту комерційної таємниці в системі економічної безпеки і зокрема набули сьогодні особливої актуальності, у зв'язку з чим їм приділяється багато уваги закордонними та вітчизняними ученими.

Зокрема, проблеми комерційної таємниці досліджувалися вченими Г.О. Андрощуком, Ю.В. Носиком, А.В. Марущаком, Ю.М. Капицею, В.А.Северіним, Е.Я. Соловйовим, В.М. Чернявським та іншими вітчизняними та зарубіжними вченими, які спеціалізуються на дослідженнях комерційної таємниці.

Аналіз наукових досліджень зазначених науковців показує, що їхні праці присвячені в основному правовим аспектам комерційної таємниці (правова природа, право власності на комерційну таємницю, правові засади захисту та ін), однак прикладні аспекти організації системи комплексного захисту комерційної таємниці в системі економічної безпеки суб'єктів господарювання в науці взагалі не досліджувались, а враховуючи динамічний характер розвитку інформаційного суспільства, потреби організації і вдосконалення технологій захисту комерційної таємниці у суб'єктів підприємництва виникають постійно, що і обумовлює актуальність вибраної теми.

Метою статті є висвітлення деяких теоретичних та практичних окремих аспектів щодо формування, використання і захисту комерційної таємниці в умовах конкурентного ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення цивілізованого суспільства, перебудова України як правової, демократичної, соціальної держави пов'язані з активним впровадженням інститутів ринкової економіки, серед яких важливе місце займає інститут комерційної таємниці. Цей інститут украї важливий для забезпечення господарської діяльності комерційних організацій та індивідуальних підприємств. Це правовий інститут, який дає змогу підприємцям на тривалий період забезпечити захист інформації та ідей там, де патентний захист є слабким або взагалі неможливим

Так, інвестиційні плани підприємства, коло клієнтів, комерційні зв'язки, новий оригінальний спосіб продажів або інформація про факт проведення переговорів між великими підприємствами, а також про домовленості, досягнуті на цих переговорах, можуть мати значну комерційну цінність, і кожна організація-конкурент буде зацікавлена в одержанні цієї інформації. Захистити таку інформацію дає змогу інститут комерційної таємниці, що регулює відносини, пов'язані з віднесенням інформації до комерційної таємниці, обігом такої інформації та охороною її конфіденційності.

Інформація, що складає комерційну таємницю, володіння нею в ринкових умовах, виступає одним з найсуттєвіших факторів конкурентоспроможності суб'єктів господарювання. Суспільна небезпека протиправних посягань на комерційну таємницю, полягає в порушенні принципів ведення економічної діяльності, у незаконному проникненні в секрети суб'єктів цієї діяльності, у заподіянні шкоди їхнім економічним інтересам. Таким чином, особи, котрі вчиняють такі дії або недобросовісні підприємці, які використовують "чужу комерційну таємницю", позбавляють своїх контрагентів тих переваг над конкурентами, які вони мають завдяки володінню таємною інформацією.

Єдиним законним способом запобігти втратам конфіденційних відомостей в подібних випадках є встановлення їх власником режиму комерційної таємниці. Такий режим дозволяє власнику інтелектуальних ресурсів, вибраних до охорони в режимі комерційної таємниці, захистити свої інтереси у відносинах з власними працівниками, контрагентами, державними та муніципальними органами влади, засобами масової інформації і навіть з акціонерами, незалежними директорами і рейдерами.

Визнання інформації комерційною таємницею та використання можливостей правового режиму її охорони дозволяє:

1) забезпечити охорону об'єктів виключних прав (результатів інтелектуальної діяльності), які потребують передбаченої законодавством реєстрації, до проведення такої реєстрації. Так, отримання патенту є достатньо тривалим процесом, у ході якого існує необхідність зберегти конфіденційну інформацію у таємниці до того моменту як на неї буде поширено патентну охорону, а також ту інформацію, яка не охоплюється патентним захистом;

2) забезпечити правову охорону тих продуктів інтелектуальної діяльності, які мають комерційну цінність, але не можуть у силу об'єктивних причин отримати охорону відповідно до законодавства про інтелектуальну власність або авторські і суміжні права. Деякі такі продукти взагалі є не патентоспроможними, оскільки не мають новизни винаходу (наприклад, списки клієнтів і постачальників), але мають комерційну цінність і тому можуть отримати охорону в рамках режиму комерційної таємниці;

3) обрати простіший та менш витратний (порівняно, наприклад, із захистом інших об'єктів інтелектуальної власності) спосіб охорони комерційно цінних результатів інтелектуальної діяльності шляхом поширення на відповідну інформацію режиму комерційної таємниці;

4) забезпечити безстрокову охорону конфіденційної інформації. Будь-який патентний режим надає обмежений у часі захист, по завершенні якого будь-хто може використовувати запатентовану інформацію за своїм бажанням. Тоді як охорона комерційної таємниці триває настільки довго, наскільки зберігаються умови існування режиму комерційної таємниці, хоча б і вічно. Прикладом може служити секрет виробництва напою "Кока-кола", який відомий лише двом особам і зберігається в таємниці з 1886 року та застрахований на суму 43 млн. дол. [3, с.42].

Запровадження інституту комерційної таємниці на підприємстві і вжиття практичних заходів щодо її захисту та інших інтелектуальних здобутків у сфері підприємницької діяльності є важливою основою та умовою розвитку підприємства, вдосконалення економічних процесів, технологій, запровадження нових досягнень на виробництві і залучення іноземних інвестицій, зокрема:

– стимулює підвищення ефективності господарської діяльності. Відсутність правової охорони комерційної таємниці гальмує розвиток інновацій, запровадження новаторських рішень, якісний розвиток економічних процесів тощо;

– зменшує операційні невиробничі витрати суб'єктів господарювання на фізичний захист цінної інформації у вигляді охоронних засобів – шифрування, матеріальних перешкод та ін. Правові засоби збереження в таємниці комерційної інформації таким чином є дієвішим та менш витратним інструментом охорони порівняно з неправовими, матеріальними засобами;

- зменшує ризики ведення бізнесу, пов'язані з ненадійністю трудових контрактів, які не містять застереження про збереження комерційної таємниці, можливістю "викрадення" комерційних секретів конкурентами тощо; Згідно з даними Комісії Конгресу США з міжнародної торгівлі, американські компанії щорічно втрачають більше 70 млрд. доларів через недобросовісну конкуренцію іноземних компаній, у тому числі через промисловий шпіднаж [4, с.17].

– підвищує інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств. Відсутність або неефективність системи охорони комерційної таємниці в національному законодавстві є додатковим стримуючим чинником для надходження іноземних інвестицій.

Отже, введення режиму конфіденційності інформації і закріплення дієвих механізмів охорони комерційної таємниці слід розглядати як важливий елемент забезпечення економічної безпеки підприємницької діяльності..

Аналіз практичної діяльності з організації захисту комерційної таємниці вітчизняними підприємцями показує, що відомості будуть становити комерційну таємницю лише після того, як відносно них власником таких відомостей буде введено режим комерційної таємниці

Режим комерційної таємниці може вважатися встановленим на підприємстві після вжиття наступних заходів, що складають систему захисту комерційної таємниці:

- ◆ визначення переліку інформації, що становить комерційну таємницю;
- ◆ обмеження доступу до КТ шляхом встановлення порядку поведінки з цією інформацією і контролю за дотриманням цього порядку;
- ◆ організації обліку осіб, які отримали доступ до КТ, і осіб, яким така інформація була надана або передана (тут йдеться як юридичних, так і фізичних осіб);
- ◆ врегулювання відносин з використання КТ з працівниками на підставі трудових договорів з контрагентами - на підставі цивільно-правових договорів [3,с.42].

Важливо, щоб всі ці заходи не залишились відображеними тільки у відповідних документах, але і були здійснені на практиці, зокрема перенесені в корпоративні інформаційні системи, де зосереджена практично вся інформація про діяльність сучасного підприємства. Це вимагає створення ефективних процедур управління ідентифікацією користувачів інформаційних систем і доступом їх до захисних ресурсів, виявлення додатків і підсистем, де обробляється конфіденційна інформація, маркування носіїв конфіденційних відомостей у складі обчислювальних систем. У більшості випадків доведеться подумати про управління електронними правами на використання документів в цифровому вигляді, що істотно ускладнює їх несанкціоноване використання (копіювання на сторонньому носії, відправлення по електронній пошті, незаконну модифікацію і т.п.), а також про моніторинг подій в інформаційній системі, пов'язаних з несанкціонованими діями користувачів, що знаходяться усередині периметра системи, і зловмисників, діючих ззовні - з глобальних інформаційних систем і мереж зв'язку загального користування.

На закінчення необхідно відзначити, що захист інформації – це сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [1, ст.1].

Проведені фахівцями дослідження ефективності захисту комерційної таємниці показали, що бажаних результатів може принести лише комплексний підхід до створення системи захисту комерційної таємниці і конфіденційної інформації, яка має бути ексклюзивною для кожного господарюючого суб'єкта,

забезпечить йому стійку життєдіяльність і здатність успішно розвиватись в умовах конкурентного середовища..

Висновки. В умовах становлення ринкової економіки і загострення конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання успіх підприємництва, гарантія отримання прибутку все більшою мірою будуть залежати від ступеня збереження комерційних таємниць і секретів виробництва, що базуються на певному інтелектуальний потенціал і конкретних інформаційних технологіях.

Забезпечення захисту комерційної таємниці – це вимушена обумовлена конкурентним ринком цілеспрямована діяльність суб'єкта господарювання, яка включає в себе створення системи захисту інформації з обмеженим доступом і здійснення комплексу правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належного доступу до неї.

Ефективність функціонування системи захисту комерційних секретів буде залежати від суб'єктивного ставлення до неї керівників підприємницьких структур і усвідомлення ними масштабів тих економічних збитків, які вони можуть понести внаслідок втрати контролю над інформацією, що забезпечує їм переваги на конкурентному ринку.

Література

1. Закону України «Про інформацію» в редакції від 13 січня 2011 року № 2938-VI/ www.rada.gov.ua
2. Андрошук Г.А., Крайнев П.П. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны. – Монография. – К.: Издательский Дом «Ин Юре», 2000. – 400с.
3. Сліпачук О. Комерційна таємниця на підприємстві // Справочник економіста.- 2005. - №7. - С.38-42.
4. Капіца Ю. Захист комерційної таємниці в Європейських країнах та Україні // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 11. – С. 16–20.
5. Сляднева А. Определение понятия коммерческой тайны субъекта хозяйствования // Підприємництво, господарство і право. – 2009. - № 9. – С. 40–43.

Summary

Ganich I.M.

Lviv state university of internal affairs

COMMERCE SECURITY IN ENTREPRENEURSHIP

In the article the main tendencies tendencies in the commerce security in Ukraine are highlighted.

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.